ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2018:11
ARKEOLOGISK UTREDNING

Torp i Frövi

Fastigheten Torp 1:127 i Frövi, Lindesbergs kommun, Örebro län

Ebba Knabe med bidrag av Annica Ramström

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2018:11
ARKEOLOGISK UTREDNING

Torp i Frövi

Fastigheten Torp 1:127 i Frövi, Lindesbergs kommun, Örebro län

Ebba Knabe med bidrag av Annica Ramström

Lst dnr 431-3951-2017

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översiktskarta över Örebro län med platsen för utredningen markerad med rött.

© 2018 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2018:11
Författare Ebba Knabe
Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse
Omslagsfoto Schaktning i den södra delen av undersökningsområdet.
I bakgrunden skymtas Hinsebergsanstalten.
Foto Om inte annat anges är fotografierna tagna av Arkeologgruppen AB.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_170001

Innehållsförteckning

Inledning 5
Bakgrund och kulturmiljö 5
Syfte och frågeställningar 5
Metod 7
Resultat 7
Kart- och arkivstudier 7
Utredningsgrävning 9
Tolkning 12
Utvärdering av resultaten
i förhållande till undersökningsplanen 12
Referenser 14
Tekniska och administrativa uppgifter 15
Bilagor 16
Bilaga 1. Schakttabell 16

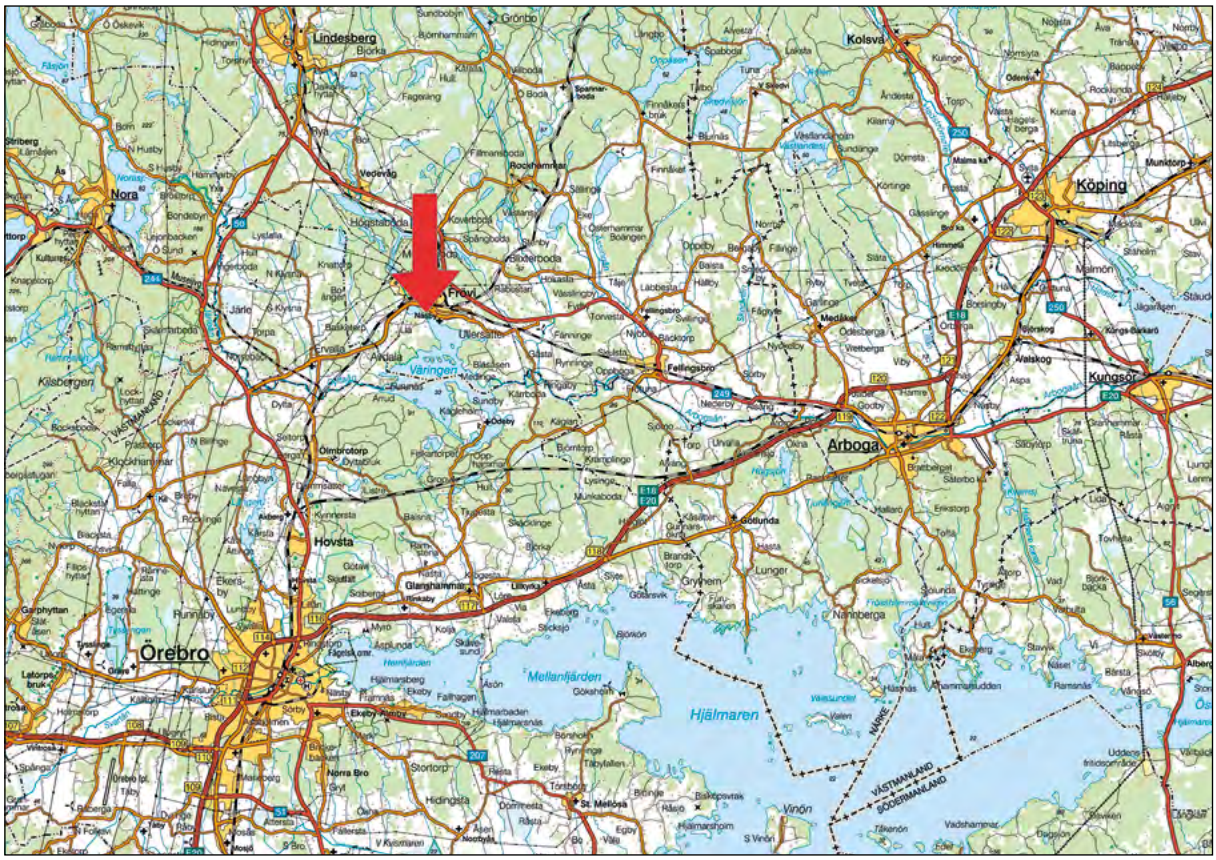

Figur 1. Översiktskarta med Frövi markerad med röd pil.

Sammanfattning

I samband med Lindesberg kommuns detaljplanearbete inför planerad bebyggelse i Frövi vid sjön Väringens nordöstra strand inom fastigheten Torp 1:127 utförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Utredningsområdet har under historisk tid varit ängs- och åkermarker till den medeltida gården Torp.

Det aktuella området uppgick till en yta om 4 500 kvadratmeter i en svag västsluttning mot sjön och bestod i huvudsak av gräsytor. Sammanlagt drogs elva schakt med maskin jämt fördelat över ytan. Inga spår från gården eller andra lämningar påträffades i schakten.

Inledning

Med anledning av att Lindesbergs kommun planerade ny bebyggelse inom fastigheten Torp 1:127 i Frövi fick Arkeologgruppen AB i uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län att utföra en arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Utredningsområdet är beläget invid sjön Väringens nordöstra strand i anslutning till läget för den medeltida gården Torp. Fältarbetet utfördes den 17 november 2017 av Helmut Bergold och Ebba Knabe. Arkivstudier gjordes av Annica Ramström. Lindesbergs kommun bekostade det arkeologiska uppdraget.

Bakgrund och kulturmiljö

Undersökningsområdet uppgick till en yta om 4 500 kvadratmeter. Det utgörs av gräsbeväxt park- och grönområde med inslag av gång- och cykelväg. I norr tangerar undersökningsområdet en nyanlagd lekpark. Området sluttar svagt mot sjön Väringens nordöstra strand.

Under historisk tid har marken ingått i Näsby socken, som åker- och ängsmarker inom den äldre enheten Torps ägor. Själva hustomten var belägen på den norra sidan av Hinsebergsbron enligt en karta från år 1801. I och med expansionen av Frövi från en knutpunkt för järnvägen till ett industrisamhälle kom både hustomten Torp och dess marker att ingå i det nya framväxande samhället.

I närområdet till utredningsområdet har två lösfynd gjorts i form av en sländtrissa (RAÄ-nr Näsby 59:1) och en stockbåt (RAÄ-nr 63:1). Iövrigt finns inga kända fornlämningar i närområdet.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska utredningen var att klargöra om någon fornlämning inom utredningsområdet skulle komma att beröras av den nya detaljplanen.

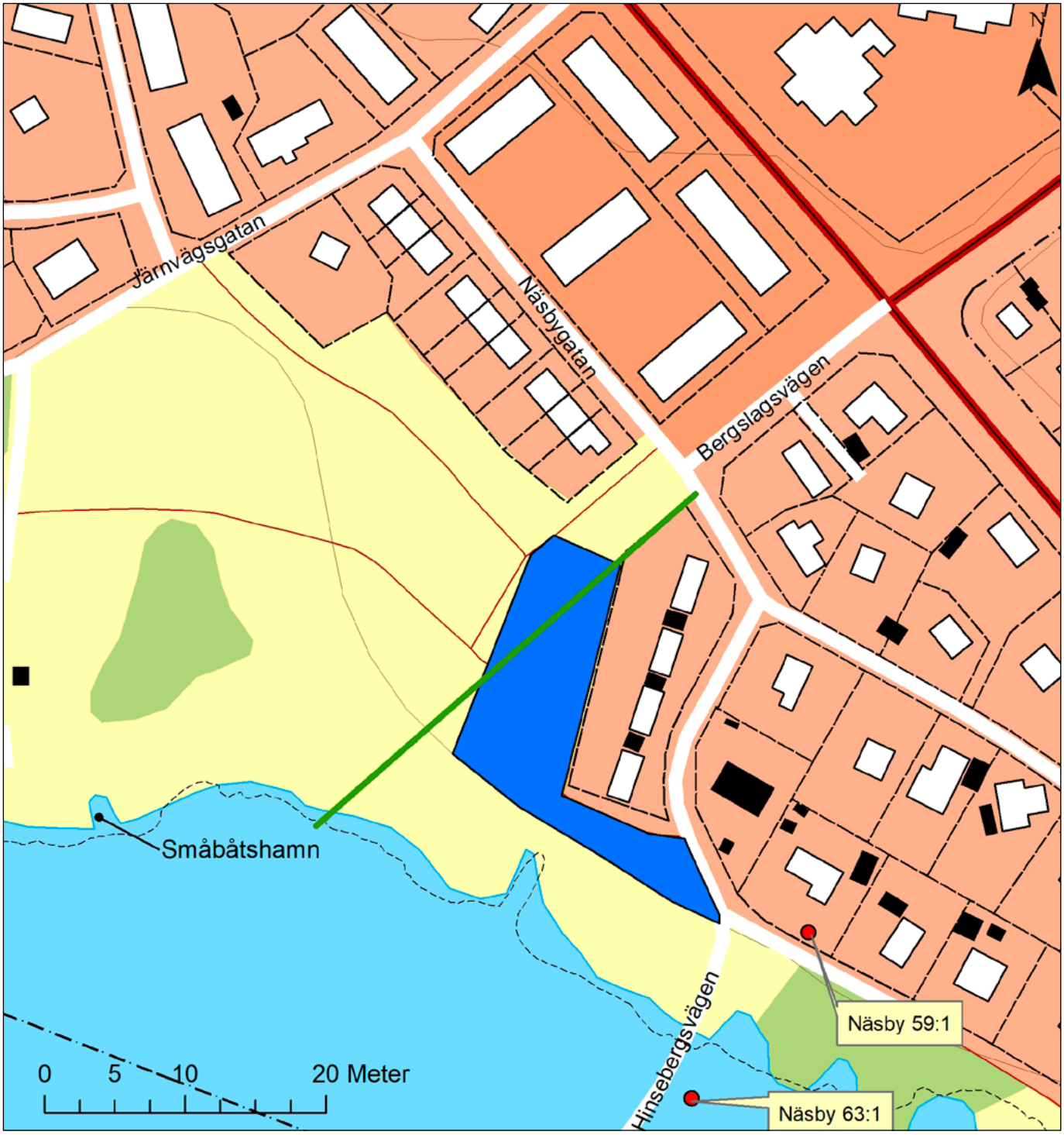

Figur 2. Översikt med undersökningsområdet markerat med blått och omnämnda lösfynd markerade. Skala 1:2 000.

Metod

Arbetet inleddes med arkiv- och kartstudier, vilket omfattade en genomgång av de digitala arkiven. Först gjordes en sökning i Fornsök för att klarlägga den befintliga fornlämningsbilden i området. En kontroll av eventuella tidigare arkeologiska insatser gjordes också. Därefter gjordes en genomgång av det historiska kartmaterialet på Lantmäteriverkets digitala plattform.

Utredningsgrävningen genomfördes i form av sökschakt som förlades jämt fördelade över området. Schaktningen utfördes med grävmaskin som grävde skiktvis ned till orörd mark. Skopbredden var 1,5 meter. Samtliga schakt mättes in i koordinatsystemet Sweref 99 TM med handburen Trimble GPS. Samtliga schakt dokumenterades skriftligt och fotograferades digitalt.

Resultat

Kart- och arkivstudier

Utredningsområdet är beläget i Näsby socken, inom den äldre enheten Torps ägor. Enligt ortnamnsregistret SOFI finns ett äldsta namnbelägg från år 1391 medan de påföljande namnbeläggen återfinns med start i första halvan av 1500-talet och fram i 1600-talet. Av både arkiv- och kartmaterialet framgår att enheten, åtminstone från 1600-talet, har utgjorts av ett hemman.

Själva hustomten var belägen på den norra sidan av Hinsebergsbron enligt en karta från mitten av 1800-talet. Från slutet av 1700-talet var Torp inte längre ett frälsehemman, utan enheten kom att inkorporeras under säteriet Hinseberg. Någon gång mellan åren 1805 och 1815 slutade enheten att brukas som ett enskilt hemman. I samband med detta revs bebyggelsen på hustomten. Kvar inom ägan fanns ett tegelslageri med tillhörande bebyggelse som hade etablerats under första halvan av 1700-talet (Svar, Riksarkivet). Tegelslageriet var beläget norr om hustomten och förmodligen utanför plan- och utredningsområdet.

Stora delar av planområdet ligger inom det som tidigare utgjorde Torps åker- och ängsmarker medan utskogen var belägen som ett långsmalt skifte i norr (Lantmäteristyrelsens arkiv akt S56-11:6). I och med utbyggnaden av Frövi från en järnvägsknut till ett industrisamhälle kom både hustomten Torp och dess marker att ingå i det nya framväxande samhället.

I närområdet till utredningsområdet har två lösfynd gjorts i form av en sländtrissa och en stockbåt. Sländtrissan RAÄ-nr Näsby 59:1 bär på två inskriptioner som närmast är att likna vid bomärken. Att datera sländtrissan låter sig inte göras. Den hittades av en privatperson i samband med grävningsarbeten på tomten, vilken är belägen i direkt anslutning till planområdets gräns i sydöst. Stockbåten RAÄ-nr Näsby

Figur 3. Geometrisk avritning från år 1730.

Figur 4. Häradsekonomiska kartan som visar platsen för gården Torp vid Hinsebergsbron.

63:1, vilken inte heller går att datera, hittades vid dykningar i samband med en reparation av Hinsebergsbron. Utöver lösfynden återfinns inga kända lämningar från förhistorisk tid i närområdet till Torp.

Utifrån husförhörslängderna framgår att de som bebodde Torp varit verksamma på tegelbruket.

1694–1741	Olof Nilsson med hustru och barn
1742–1763	Jan Bengtsson/Lars Nilsson + tegelslagare
1763–1769	Bengt Larsson + tegelslagare
1770–1775	Nils Rovidius + tegelslagare
1786–1796	Hemmansägare Anders Durkfeld och tegelslagare Carl Wessman
1796–1805	Jacob Löfström + tegelslagare+ soldattorp
1806–1815	Hemmansägaren borta, endast tegelslagaren och soldattorpet
1816–1825	Tegelslagare, soldattorp borta.

Utredningsgrävning

En asfalterad gångstig som korsade ytan i sydöstlig-nordvästlig riktning delade upp området i två delar. Den nordöstra delen bestod av en plan gräsmatta med enstaka trädplanteringar och berg i dagen. Här drogs sex sökschakt med en sammanlagd längd av 52 löpmeter. Marken bestod överst av ett 0,15 meter tjockt lager grästorv. Under torven fanns ett 0,1–0,3 meter tjockt lager matjord. Under matjordslagret fanns orörd lera. Inga anläggningar eller övrigt av antikvariskt värde framkom.

Figur 6. Ett av de grävda schakten. Foto taget från sydväst.

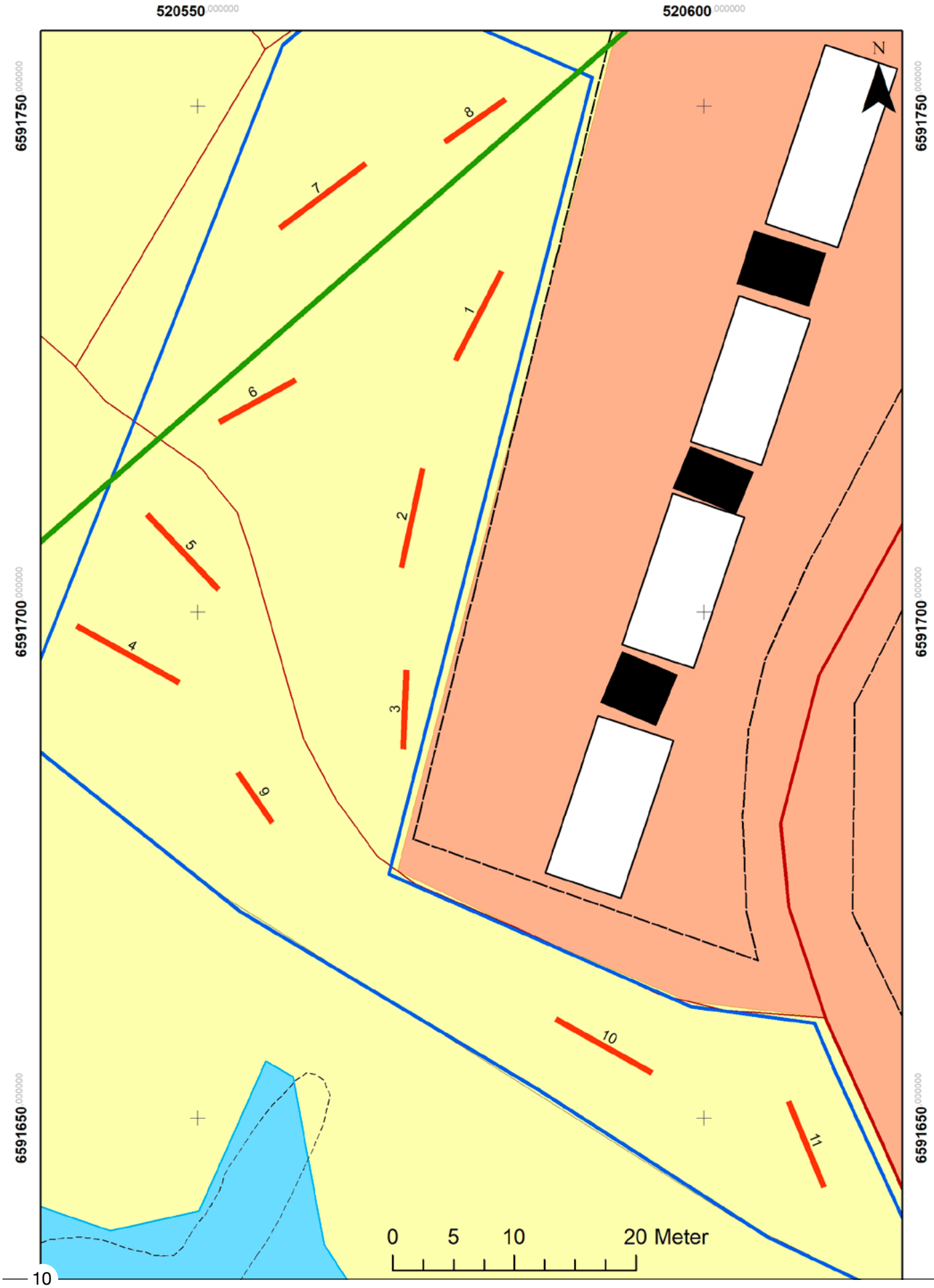

Figur 5. Plan över de grävda schakten. Skala 1:500.

Området sydväst om gångstigen bestod av en mer vildvuxen gräsmatta med en förhöjning i sydvästra delen. Längs med områdets nordöstra gräns fanns nedgrävda kablar och mot vattnet fanns en kraftig försänkning. I det sydvästra området drogs fem schakt med en sammanlagd längd om 48 meter. I schakten fanns under den 0,1–0,2 meter tjocka torven 0,2–0,5 meter tjocka påförda massor bestående av framför allt sprängsten. Under fanns en äldre markhorisont följd av orörd lera. Inga anläggningar eller övrigt av antikvariskt värde framkom.

Figur 7a) Översiktsfoto över den nordöstliga delen av undersökningsområdet. Foto taget från sydväst.

Figur 7b) Översiktsfoto över den centrala delen av undersökningsområdet. Foto taget från söder.

Figur 7c) Översiktsfoto över den södra delen av undersökningsområdet. Huset som syns i bilden ligger förmodligen på läget för gården Torp. Foto taget från sydväst.

Tolkning

Området nordöst om gångstigen synes ha blivit markarbetad inför anläggandet av gräsmattan. Området sydväst om gångstigen har fyllts ut med sprängsten antagligen i syfte att fylla ut och skapa en terrassering mot sjön. Här fanns en markhorisont under sprängstenen. Inga spår av äldre verksamhet kunde konstateras inom området.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Utredningens syfte var att fastställa eventuella fornlämningars förekomst inom utredningsområdet och dokumentera dessa. Detta för att erhålla ett arkeologiskt underlag i den fortsatta planeringsprocessen. Inga fornlämningar påträffades vid utredningen och därmed är syftet uppfyllt. Inga ytterligare arkeologiska insatser inom det utredda området är aktuella.

Referenser

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

Ekonomiska kartan, 1981, Ervalla, Rikets allmänna kartverk akt J133-10F8e83.

Ekonomiska kartan, 1956, Ervalla, Rikets allmänna kartverk akt J133-10F8e68.

Häradsekonomiska kartan, 1864–67, Rikets allmänna kartverk akt J112-73-11.

Hinseberg nr 1, 1801, Avmätning. Lantmäteristyrelsens arkiv akt S56:11:6.

Näsbybacka nr 1–2, 1737, Avmätning. Lantmäteristyrelsens arkiv akt S56-27:2.

Hinseberg nr 1, 1730, Geometrisk avmätning.
Lantmäteristyrelsens arkiv akt S56-11:2.

Geografisk karta över Fällingsbro härad, 1688,
Lantmäteristyrelsens arkiv akt S8:11.

WEBBMATERIAL

Svar

Fornsök

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Örebro
Kommun	Lindesberg
Landskap	Närke
Socken	Näsby
Fastighet	Torp 1:127

Fornlämningsnummer	—

Lämningstyp
—

Datering
—

Typ av undersökning
Arkeologisk utredning

Länsstyrelsens beslutsdatum
2017-11-06

Länsstyrelsens diarienummer
431-3951-2017

Arkeologgruppens projektnummer
Ag2017_76

Projektledning	Ebba Knabe
Personal	Helmut Bergold

Undersökningstid	2017-11-17
Exploateringsyta	4 500 m^2
Undersökt yta	150 m^2, 100 löpmeter
Inmätningsteknik	GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv
Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd
Inga fynd hittades.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Schaktnr	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning
1	8x1,5	0,2-0,35	Grästorv 0,1, lerig mylla 0,15, lera i botten.
2	6x1,5	0,25	Grästorv 0,1, lerig mylla 0,1, lera i botten.
3	8x1,5	0,3	Grästorv 0,1, lerig mylla 0,15, lera i botten.
4	10x1,5	0,2-0,5	Grästorv 0,1, lerig mylla blandat med sprängsten 0,15, lera i botten.
5	8x1,5	0,3-0,5	Grästorv 0,1, lerig mylla blandat med sprängsten 0,15, lera i botten.
6	8x1,5	0,3-0,5	Grästorv 0,1, lerig mylla blandat med sprängsten 0,15, lera i botten.
7	8x1,5	0,3	Grästorv 0,1, lerig mylla 0,1, lera i botten.
8	8x1,5	0,3	Grästorv 0,1, påförd sand 0,2, lera i botten.
9	8x1,5	0,25	Grästorv 0,1, lerig mylla 0,1, lera i botten.
10	8x1,5	0,15-0,25	Grästorv 0,1, lerig mylla 0,1, lera i botten.
11	8x1,5	0,15	Grästorv 0,1, lerig mylla 0,1, lera i botten.